

Rapport experten voor de Bedrijfsjuristen ter attentie van Minister van Justitie Koen Geens

I J E
INSTITUT
DES JURISTES
D'ENTREPRISE

I B J
INSTITUUT
VOOR
BEDRIJFSJURISTEN

INHOUD

DEEL 1 INLEIDENDE BESCHOUWINGEN	3
1. VOORAF.....	5
2. DE CONTEXT	6
A. <i>Wie zijn wij?</i>	6
B. <i>Hoe zien wij onze rol?</i>	8
C. <i>Algemeen belang</i>	9
D. <i>Vertrouwelijkheid is het nieuwe beroepsgeheim</i>	10
E. <i>Onafhankelijkheid</i>	11
F. <i>Kwaliteitszorg</i>	12
G. <i>Digitale wereld</i>	13
H. <i>Opleiding</i>	14
I. <i>Bindteken</i>	15
DEEL 2 KADERVOORSTELLEN	16
1. VOORAF.....	18
2. VERDUIDELIJING VAN DE ROL VAN DE BEDRIJFSJURIST IN DE WET	19
3. AFSCHAFFEN VAN DE WETTELIJKE VOORWAARDE VAN ONDERGESCHIKT VERBAND.....	25
4. KWALITEITSZORG EN KWALITEITSNORM	28
A. <i>De opleiding en de vorming</i>	28
B. <i>Verplichte aansluiting</i>	31
5. DE VERTROUWELIJKHEID.....	33
A. <i>De vertrouwelijkheid</i>	33
B. <i>De vertrouwelijkheidsrechter</i>	36
6. SAMENWERKING OP GEBIED VAN DEONTOLOGIE EN TUCHTRECHT	38
A. <i>Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake deontologie</i>	38
B. <i>Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake tuchtrecht</i>	41
7. INTERPROFESSIELE OVERLEG	43
8. TOEGANG TOT JURIDISCHE DATA	44
9. AANDACHT VOOR DE INTERNATIONALE CONTEXT	45
BESLUIT	46

DEEL 1 INLEIDENDE BESCHOUWINGEN

INHOUD

DEEL 1 INLEIDENDE BESCHOUWINGEN	3
1. VOORAF	5
2. DE CONTEXT	6
A. <i>Wie zijn wij?</i>	6
B. <i>Hoe zien wij onze rol?</i>	8
C. <i>Algemeen belang</i>	9
D. <i>Vertrouwelijkheid is het nieuwe beroepsgeheim</i>	10
E. <i>Onafhankelijkheid</i>	11
F. <i>Kwaliteitszorg</i>	12
G. <i>Digitale wereld</i>	13
H. <i>Opleiding</i>	14
I. <i>Bindteken</i>	15

1. Vooraf

Bedrijfsjuristen vormen sinds de oprichting van het Instituut voor Bedrijfsjuristen in 2000 de vierde en jongste gereguleerde juridische beroepsgroep.

Als beroepsgroep onderscheiden de bedrijfsjuristen zich van de andere juridische beroepen door hun unieke verankering met de *entiteit*¹ waarbinnen zij de juridische adviesverlening verzorgen.

Deze *entiteiten* tellen meestal vele medewerkers, al dan niet in vast verband en zijn actief in belangrijke aspecten van het economisch leven, georganiseerd in diverse vormen, al dan niet rechtspersonen.

De bedrijfsjuristen werken daardoor in een beperkter segment van het juridisch speelveld, zoals dat bepaald is door de activiteiten van de *entiteiten*. Dit impliceert dat zij met bepaalde rechtstakken en bepaalde andere juridische beroepsbeoefenaars en hun werkomgeving minder in aanraking komen.

Een deel van de bezorgdheden die de andere beroepsgroepen hebben en die verband houden met het veiligstellen van de economische leefbaarheid van hun beroepsgroep ervaren bedrijfsjuristen niet.

Dit maakt dat wij met een andere blik kijken naar wat de toekomst voor ons, bedrijfsjuristen, brengt.

Wij zijn echter overtuigd dat door een betere onderlinge samenwerking alle juridische beroepen de uitdagingen die zich stellen, zullen aankunnen.

Wij danken Minister van Justitie, Koen Geens, voor de kans die hij ons biedt om aan het door hem geïnitieerde project mee te werken.

Wij danken allen die wij geconsulteerd hebben voor hun inbreng en suggesties.

In een eerste deel schetsen we de context en de contouren van waaruit wij als bedrijfsjuristen ageren en denken.

In een tweede deel diepen we een aantal ideeën uit. De voorgestelde teksten zijn denkpijpen en geen uitgewerkte voorstellen. Ze moeten beschouwd worden als basis voor verdere discussie en verfijning.

Saskia Mermans
Juridisch expert
Voorzitter van de Raad van het IJB

Hugues Delescaille
Juridisch expert
Erevoorzitter van de Raad van het IJB

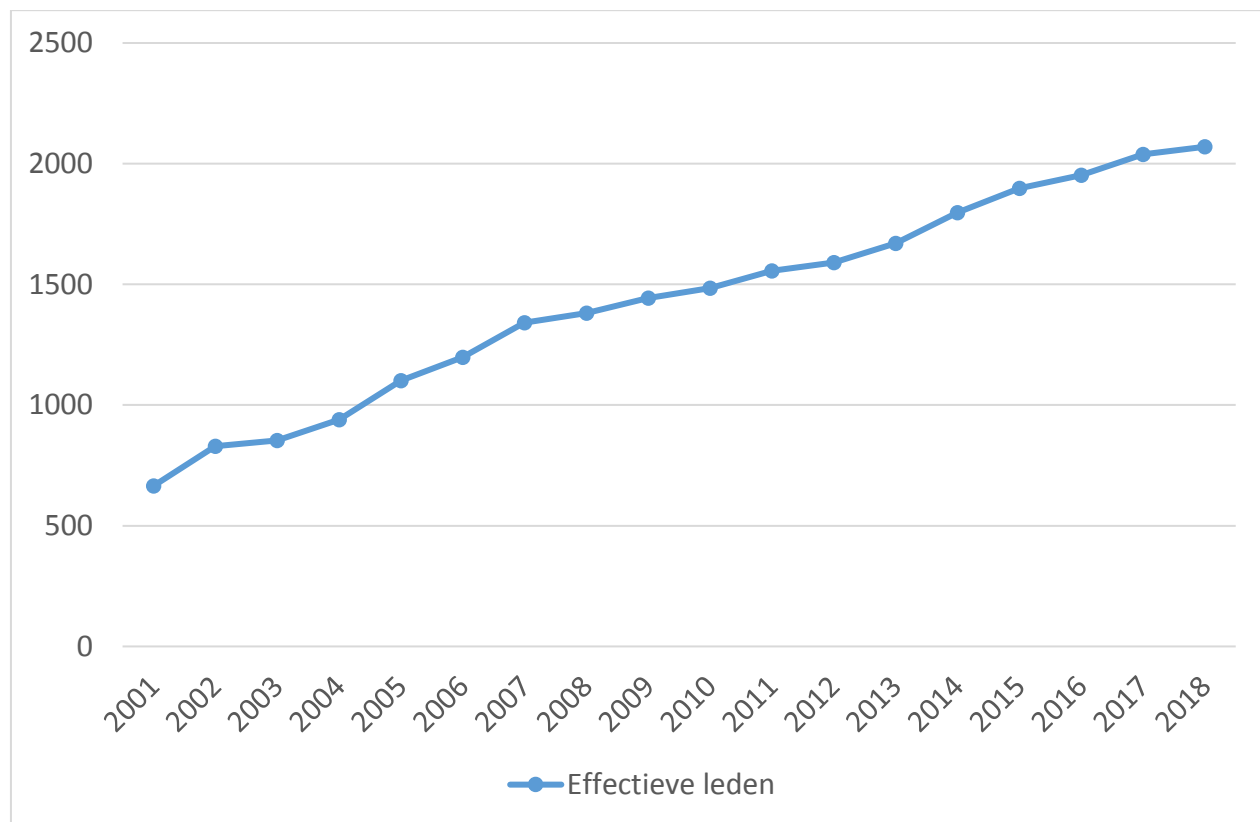
¹ Definitie entiteit: doorheen dit rapport gebruiken we het neutrale woord “entiteit”, dat staat voor alle ondernemingsvormen, overheidsdiensten en organisaties.

2. De context

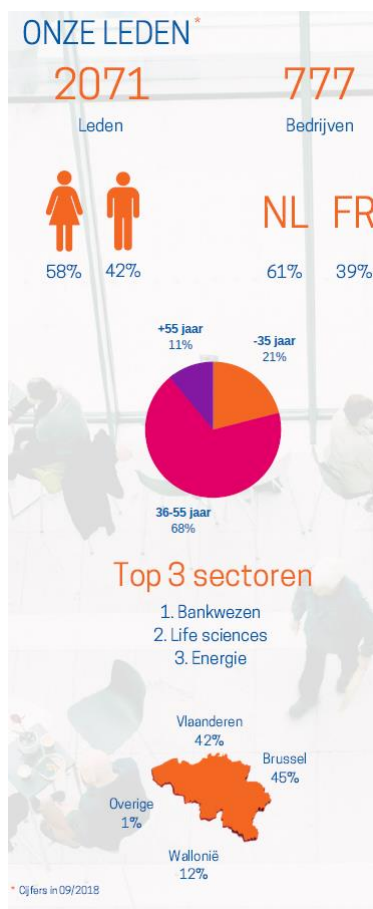
A. Wie zijn wij?

In 2000 creëerde België een unicum door na jarenlange strijd het Instituut voor Bedrijfsjuristen op te richten; de beroepsorganisatie van juristen werkzaam in een *entiteit*. Het is een unicum aangezien aan deze beroepsgroep de opdracht werd gegeven om zich te organiseren in een aparte structuur met zijn eigen kwaliteitszorg (eigen deontologische code, discipline om ze af te dwingen en opleiding) en daarenboven werd het vertrouwelijk karakter van het werk, het advies van de bedrijfsjurist, lid van dat Instituut wettelijk verankerd².

Het Instituut heeft ondertussen zijn bestaan gerechtvaardigd en is uitgegroeid tot de tweede grootste groep van de gereglementeerde juridische beroepen met meer dan 2000 leden.

² Wet van 01/03/2000 B.S. 04/07/2000.

Regionaal zijn we vooral geconcentreerd rond de Brusselse hoofdstad. 61% van de leden zijn Nederlandstalig en 39% is Franstalig. De drie belangrijkste sectoren waar onze leden actief zijn, betreffen het bank- en financiewezen, “life sciences” en energie. Bijna 60% van onze leden zijn vrouwen.

Ruim 750 bedrijven hebben minstens één lid bij het Instituut. Een vaststelling is dat bedrijven die minder dan 50 werknemers hebben, meestal geen bedrijfsjurist hebben en beroep doen op zakenkantoren, advocatenkantoren, accountants of zelfstandige adviseurs.

Het Instituut kan weliswaar enkel spreken voor een gedeelte van het maatschappelijk veld. De impact op het economisch en maatschappelijk leven is des te groter door de rol die de bedrijfsjuristen in deze *entiteiten* opnemen.

Daaruit volgt dat het advies en de bijstand die de bedrijfsjurist moet verstrekken van uitermate hoog niveau moet zijn. De kwaliteitszorg binnen het Instituut moet dan ook hoogstaand zijn. De druk op de bedrijfsjuristen om hun taak uitmuntend uit te oefenen is doorheen de jaren vergroot, zeker door de veranderende rol binnen de *entiteiten* en de snel wijzigende juridische context die alsmar complexer en globaler wordt.

B. Hoe zien wij onze rol?

De bedrijfsjurist maakt deel uit van de *entiteit* waaraan hij juridisch advies verleent. Hij maakt de maatschappelijke, economische en technologische evoluties door samen met deze *entiteit*. Deze evoluties gaan razendsnel en vergen van alle organisaties dat zij zich hertekenen rekening houdend met deze nieuwe situatie.

We denken aan de steeds snellere evoluties die zich voordoen in alle aspecten van het leven. De sociale media veroveren een steeds belangrijkere plaats; digitalisering en innovatie zetten snel door; we worden geconfronteerd met een andere klantenbeleving. Dit leidt tot nieuwe business modellen gebaseerd op delen en co-creëren: de nieuwe economieën. Dergelijke veranderingen vergen van organisaties en bedrijven dat zij hierop zeer flexibel en snel moeten inspelen.

Bedrijfsjuristen begeleiden dit proces van binnenuit. Hun bijzondere inbreng is dubbel. Enerzijds moeten zij in hun juridische advisering oplossingsgericht tewerk gaan, anderzijds moeten zij continu de juridische risico's bewaken en ervoor zorgen dat de *entiteit* handelt in overeenstemming met de wetten en reglementen.

Bedrijfsjuristen moeten bijdragen tot de duurzame ontwikkeling van de *entiteit* waaraan zij adviseren en dit vraagt een lange termijn visie. Een duidelijk begrip van alle aspecten die het handelen van de *entiteit* bepalen is hier noodzakelijk voor. Voldoende nabijheid en verwevenheid zijn daarom cruciaal.

*Zoals reeds in eerdere publicaties gesteld: "Aan de bedrijfsjurist worden steeds meer taken toevertrouwd en hij schuift op in de hiërarchie van het beslissingsproces. Dit is goed omdat hij steeds meer en steeds vroeger zijn juridisch advies kan laten gelden en zijn wettelijke taak kan vervullen. Binnen het management van bedrijven is men er zich alsmaar beter van bewust dat niet wetsconform handelen enorme financiële en reputationele schade kan opleveren. Er is dus binnen het management nood aan een partner die zowel de business kent als het wettelijk kader waarbinnen deze business gevoerd wordt. Het volstaat inderdaad niet langer dat een jurist de reeds geplande en uitgewerkte businessmodellen screent op hun wettelijkheid. De jurist moet bij de conceptie van de businessmodellen betrokken zijn zodat het wetsconforme in deze modellen ingebakken zit. De jurist moet daarvoor over informatie beschikken op het hoogste niveau; hij moet het volledige plaatje kennen en zien, hij moet alle "agenda's" kennen, ook deze die op een lager niveau om tal van redenen nog niet gecommuniceerd kunnen worden."*³

Daarenboven dient de bedrijfsjurist zich te positioneren als een neutrale observator en zal hij intellectueel onafhankelijk beoordelen en adviseren. Alhoewel de bedrijfsjurist "mee"denkt zal hij nooit "mee"werken aan wat volgens hem de rechtspositie van de *entiteit* in gevaar kan brengen. Hij is, binnen het bedrijf, het geweten en vervult op die manier een taak van algemeen belang.

³ Saskia Mermans, Enkel wat nodig is omdat het nodig is: het beroepsgeheim door de bril van een bedrijfsjurist. CBR, Intersentia. Vertrouwelijkheid en beroepsgeheim 2018, p. 70 e.v.

C. Algemeen belang

Het lijkt evident dat onze opdracht gedragen moet worden door een gedachtegang die wil dat de juridische dienstverlening uiteindelijk ten goede moet komen aan de maatschappij. De bedrijfsjurist heeft als taak de juridische risico's te kennen en in kaart te brengen. Hij moet zijn kennis aanwenden om de economische belangen van de *entiteit* te ondersteunen. Bovenal moet hij het evenwicht tussen het algemeen belang (wetsconform handelen) en het individuele belang (handeldrijven, eigen activiteit van de *entiteit*) bewaken.

De reden voor de oprichting van het Instituut voor Bedrijfsjuristen, nl. het bevorderen van rechtsconform gedrag binnen de *entiteiten*, speelt op vandaag nog veel sterker dan in het jaar 2000, jaar van oprichting van het Instituut. De complexiteit van wetgeving en reglementering, de informatie "overload" en de veelheid aan verstrekkers van "juridisch" advies maken het spanningsveld tussen het algemeen belang en het individuele belang van de *entiteit* steeds groter.

De toegankelijkheid van juridische informatie is alom tegenwoordig: on-line juridisch advies is geen uitzondering meer. Anderzijds is er de groeiende complexiteit van de regelgeving; een paradox voor de eindgebruiker, die een antwoord snel en goedkoop zoekt op een juridische vraag als voor de professionele adviseur die dreigt achterop te lopen. Deze evolutie zorgt ook voor nieuwe opportuniteiten en nieuwe spelers op de juridische markt.

De reglementering (met het oog op kwaliteitsgarantie) van de beroepsgroep van bedrijfsjuristen, die bij uitstek goed geplaatst zijn om als bewaker in de rechtstaat de rol van eerste rechter van de zaak op zich te nemen, is dus meer dan ooit verantwoord.

De dubbele taak van de bedrijfsjurist als "business enabler" en als "gatekeeper" waarbij hij het individueel belang van de *entiteit* en het algemeen belang moet verzoenen, vereist dat hij beschikt over alle informatie om, rekening houdend met alle aspecten, in alle openheid te kunnen adviseren. Een dergelijke relatie kan enkel binnen een context van vertrouwelijkheid.

D. Vertrouwelijkheid is het nieuwe beroepsgeheim

Eén van de steunpilaren van onze democratie en de rechtstaat is dat een rechtszoekende op elk moment in volle vrijheid moet kunnen overleggen met zijn juridisch raadgever. Hierdoor is men in staat om na te gaan of de informatie waarover men beschikt, strookt met de werkelijkheid en of hun visie op de feiten correct is, mede door de juiste juridische interpretatie van deze feiten. Bovendien dient de rechtszoekende zich op een professioneel deskundige en ethisch verantwoorde wijze een beeld te kunnen vormen van zijn rechtspositie om dan vervolgens concrete stappen overeen te komen over het doen respecteren of afdwingen van zijn rechten.

Dat overleg moet in alle vertrouwelijkheid kunnen gebeuren zonder dat een ander individu, een burger, bepaalde groepen of de overheid daarin inzage kan hebben en zonder dat de rechtszoekende onder vrees of dwang beslissingen zou nemen om zijn belangen te vrijwaren. Dat betekent dat diegenen die geconsulteerd worden om dergelijk advies te geven of handelingen te stellen ter uitvoering van die rechten, moeten kunnen genieten van de wettelijke bescherming tegen eventuele inbreuken op de vertrouwelijkheid.

Om dezelfde redenen is het dan ook nodig de vertrouwelijkheid wettelijk vast te leggen. Dit is reeds het geval voor de bedrijfsjuristen (art 5 WIBJ). Op basis van het rapport van de experts voor de advocaten stellen we vast dat zij nu ook streven naar het wettelijk verankeren van hun beroepsgeheim.⁴

Het woord “beroepsgeheim” heeft in onze maatschappij vandaag de dag een eerder negatieve connotatie gekregen doordat men volle transparantie verwacht op alle vlakken en het woord geheim het tegengestelde aangeeft. Daarbij wordt helaas niet altijd stilgestaan bij de nood aan een moment om in vertrouwen met iemand te kunnen overleggen over de rechtspositie waarin men verkeert en over wat er te doen staat: de bedrijfsjurist moet in de mogelijkheid worden gesteld om de leiding van de *entiteit* te ondersteunen in het identificeren van juridische risico's alsook in het aangeven van mogelijke oplossingen om deze risico's te vermijden. Dit is niet hetzelfde als een “geheim”. Het geschonken vertrouwen mag echter ook niet geschonden worden. In de huidige context zou het dan ook beter gepast zijn om een ander woord te gebruiken voor dit begrip. De “confident nécessaire” moet zich houden aan het vertrouwen dat in hem of haar gesteld wordt en dat de interactie met de rechtszoekende beheerst. Dus van vertrouwen komt men snel naar “vertrouwelijkheid”.

We beseffen dat het een moeilijke sprong is, gelet ook op de strafrechtelijke link via art 458 Sw. Wij zijn echter de mening toegedaan dat de schending van de vertrouwelijkheid vastgelegd in art 5 WIBJ⁵ een schending uitmaakt van art 458 Sw. en dus vervolgd kan worden. In de mate dat daar twijfel over zou bestaan en om nieuwe discussies te vermijden, dient het woord “bedrijfsjuristen” in art 458 Sw. ingepast te worden.

⁴ Rapport dd. 25/02/2018 De Toekomst van het advocatenberoep, Patrick Henry, Patrick Hofströssler.

⁵ Art. 5. De door de bedrijfsjurist verstrekte adviezen, ten gunste van zijn werkgever en in het kader van zijn functie van juridisch raadsman, zijn confidencieel.

E. Onafhankelijkheid

Om het algemeen belang te vrijwaren, moet de bedrijfsjurist onafhankelijk kunnen adviseren.

Heel lang werd vastgehouden aan de interpretatie dat onafhankelijkheid enkel te maken had met het statuut van vrije beroeper, of minstens maar kon, als men economisch onafhankelijk was en dus niet verbonden met of beïnvloedbaar was door een derde. De enige meetbare manier van de onafhankelijkheid leek en is voor velen nog altijd, het sociaalrechtelijk statuut dat men heeft. De ons omringende landen hebben al aangetoond dat dit niet de juiste maatstaf is. Met onafhankelijk wordt bedoeld de “instelling om in alle autonomie voor uzelf in eer en geweten uit te maken bepaald advies te kunnen geven of niet geven, te handelen of niet te handelen”.

Intellectuele onafhankelijkheid is een gedrags-, ethisch concept, in tegenstelling tot het verbinden van onafhankelijkheid aan economische zelfstandigheid, hetgeen een economisch concept is. Er zijn overigens vergelijkbare functies waarin het economisch concept de onafhankelijkheid van de functie niet in de weg staat, zoals het statuut van de compliance officer in de financiële sector, de functionaris gegevensbescherming of de arts in dienstverband bij een ziekenhuis.

Het gaat om een intellectuele onafhankelijkheid; deze steunt op kennis en integriteit en staat los van mogelijke economische overwegingen.

F. Kwaliteitszorg

De vertrouwelijkheid is niet louter een recht maar komt met plichten. De vertrouwelijkheid vereist een regelgeving die zowel bestaat uit een gedragscode als een materiële normering. Derden moeten immers kunnen verifiëren of diegenen aan wie ze advies vragen en die genieten van de vertrouwelijkheid voldoen aan kwalitatieve normen naar deontologisch handelen enerzijds en correcte inhoudelijke advisering en handelen anderzijds.

Vandaag zijn alle vier actoren van de gereguleerde juridische beroepen gekenmerkt door een hoge mate van zelfregulering, waarbij we allen starten vanuit dezelfde waarden. Zoals verder wordt betoogd, lijkt dit een opportuniteit om over de grenzen naar een gezamenlijke aanpak te streven.

G. Digitale wereld

Sinds enkele jaren zien we de digitaliteit ook zijn intrede maken in de juridische wereld. Velen zien er een hype in en gaan er mogelijks van uit dat het allemaal niet zo'n vaart zal nemen. Niets is minder waar. De wet van Moore is nog altijd geldig.

Diverse technologische oplossingen zijn vandaag mogelijk die het "klassieke" werk van deurwaarders, notarissen, bedrijfsjuristen en advocaten – om maar niet te spreken van de rechtsprekende macht – op een andere manier kunnen organiseren. Zoals blijkt uit een recent onderzoek van sectorfederatie Agoria zal het verlies van banen door de digitalisering ruimschoots gecompenseerd worden. Het verslag spreekt van 3,7 nieuwe banen voor 1 verloren arbeidsplaats op voorwaarde dat massaal ingezet wordt op het omscholen van de arbeidskrachten⁶.

Nieuwe spelers bieden zich aan in bepaalde gedeeltes van wat vroeger klassiek tot het terrein van de gereguleerde beroepen behoorde: on-line adviesverstrekking door middel van chatbots of research tools die samen met artificiële intelligentie toelaten massa's documenten te verwerken op een recordtijd in het kader van diverse onderzoeken, gaande van fraude tot gewone due diligence, voorspellende analyse van rechtspraak, geautomatiseerd contracten beheer, tools die als maar complexere contracten creëren. In de mate dat zulks als rechtsadvies of bijstand mag beschouwd worden, stelt zich de vraag naar de kwaliteit van dergelijk advies.

⁶ Digitalisering en de Belgische arbeidsmarkt, Rapport Agoria 19 september 2018.

H. Opleiding

De manier waarop de inhoudelijke kwaliteitszorg wordt verschaft, moet door de verschillende stakeholders worden bepaald en ondersteund. Universiteiten in België moeten eveneens inspelen op deze veranderingen om ervoor te zorgen dat studenten klaar zijn voor deze vernieuwende (juridische) markt. Het afleveren van academisch sterk gevormde studenten is belangrijk, maar ze opleiden tot het effectief kunnen gebruiken van vaardigheden alsook vaardigheden van de toekomst is al even belangrijk. De vraag is of de universiteiten hierop voldoende inspelen. Wij bemerken een aantal tekorten; de decanen lijken dit niet te volgen⁷. In de mate dat de druk van de globalisering ook voor de universiteiten zal toenemen, door bijvoorbeeld hun ranking op het internationale speelveld, door het kunnen werken in België als jurist via de homologatie van buitenlandse diploma's zal wellicht vroeg of laat één van de huidige universiteiten die ban doorbreken. Als men inderdaad wil inzetten op uitmuntendheid zal er geen andere keuze zijn.

Eerder dan te willen opteren voor een master na master, of een extra zesde jaar waar bepaalde als noodzakelijk erkende vaardigheden worden aangeleerd of verder uitgediept, lijkt het raadzamer om deze nieuwe vaardigheden aan te leren vanaf eerste bachelor en deze gemeenschappelijk te maken aan alle opleidingen. Het kunnen omgaan met de steeds wijzigende en zelfs hogere vereisten in de maatschappij is een nood en zorg in elke opleiding. Deze vaardigheden gaan van het kunnen omgaan met IT, de gelieerde privacy, financiële en bancaire begrippen, essentiële begrippen uit het ondernemerschap, projectmanagement en de nood aan EQ ontwikkeling en training.

⁷ Brief dd. 07/02/2018 uitgaand van decanen van alle faculteiten Rechten aan de corpsoversten van de advocaten.

I. Bindteken

Het is onze overtuiging dat alle juridische beroepen elkaar aanvullen en versterken, elk vanuit hun eigen competentie en professionele context.

In deze optiek willen we vanuit het Instituut een aantal zaken scherpstellen.

Er zijn vier gereguleerde juridische beroepen die allen zonder onderscheid een maatschappelijke roeping hebben. Er is dan ook geen enkele reden om binnen de beroepsgroepen te spreken over een hiërarchie in zgn. uitmuntendheid”, “onafhankelijkheid” of “strengheid” van het beroepsgeheim. Alle leden van de vier beroepsgroepen hebben dezelfde juridische vorming genoten; de onafhankelijkheid van het juridisch advies is niet alleen een deontologische plicht in hoofde van elk lid van elke groep maar ook een natuurlijke “state of mind”. Het noodzakelijk vertrouwen waarmee onze *entiteiten*/cliënten zich tot ons moeten kunnen wenden, ons moeten kunnen toevertrouwen en op basis waarvan wij hen eveneens vertrouwelijk de juiste weg moeten wijzen, komt niet in verschillende maten of gewichten.

In plaats van een focus te leggen op de verschillen, lijkt het meer opportuun om te focussen op de specifieke specialismen en te zoeken naar de synergiën tussen de vier beroepsgroepen, de inter-mobiliteit te bevorderen en de inter-professionaliteit toe te laten.

DEEL 2

KADERVOORSTELLEN

INHOUD

DEEL 2 KADERVOORSTELLEN	16
1. VOORAF	18
2. VERDUIDELIJING VAN DE ROL VAN DE BEDRIJFSJURIST IN DE WET	19
3. AFSCHAFFEN VAN DE WETTELIJKE VOORWAARDE VAN ONDERGESCHIKT VERBAND	25
4. KWALITEITSZORG EN KWALITEITSNORM	28
A. <i>De opleiding en de vorming</i>	28
B. <i>Verplichte aansluiting</i>	31
5. DE VERTROUWELIJKHEID	33
A. <i>De vertrouwelijkheid</i>	33
B. <i>De vertrouwelijkheidsrechter</i>	36
6. SAMENWERKING OP GEBIED VAN DEONTOLOGIE EN TUCHTRECHT	38
A. <i>Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake deontologie</i>	38
B. <i>Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake tuchtrect</i>	41
7. INTERPROFESSIOEEL OVERLEG	43
8. TOEGANG TOT JURIDISCHE DATA	44
9. AANDACHT VOOR DE INTERNATIONALE CONTEXT	45

1. Vooraf

Dit rapport vertrekt van het standpunt dat het reglementeren van een beroep slechts verantwoord is in de mate dat dit het algemeen belang dient en meer bepaald het maatschappelijk rechtsverkeer ten goede komt.

Alle hierna opgenomen voorstellen en denkpijsten moeten in deze optiek gelezen worden.

De filosofie van het voorstel tot Europese richtlijn over een proportionaliteitstest bij nieuwe reglementeringen van beroepen of de aanpassing van bestaande reglementeringen is dan ook een leidraad⁸.

⁸ Voorstel tot Richtlijn betreffende een evenredigheidsbeoordeling voorafgaand aan een nieuwe reglementering van beroepen COM (2016) 822.

2. Verduidelijking van de rol van de bedrijfsjurist in de wet

Een beroep reglementeren is zoals voorheen gezegd enkel aangewezen indien daartoe een noodzaak bestaat, indien dit maatschappelijk relevant is.

Die noodzaak werd geïdentificeerd en leidde tot de creatie bij wet van het Instituut voor Bedrijfsjuristen en tot het verkrijgen van de vertrouwelijkheid noodzakelijk voor een correcte uitoefening van het beroep.

Het Instituut bestaat nu 18 jaar en een toetsing aan de huidige omstandigheden, die anders zijn dan pakweg twee decennia geleden, is gewenst.

Om deze proportionaliteitstest van noodzakelijkheid goed te kunnen doen is het nodig dat de opdracht en de functie van de bedrijfsjurist goed omschreven wordt en in de wet wordt vastgelegd. Deze wettelijke verankering zal daarenboven de bedrijfsjurist toelaten beter zijn rol binnen de *entiteit* waar hij werkt te duiden.

Zoals in het vorige deel werd aangegeven, pleiten wij voor een versterking van de rol, en wel op de volgende manier:

- 1/ Beschrijving van de rol zelf in de wet;
- 2/ Het loskoppelen van de taak van de plaats waar die taak wordt vervuld.

1/ Beschrijven van de rol zelf in de wet

i) De taak van de bedrijfsjurist verschilt van deze van een externe juridische raadgever.

De rol van de bedrijfsjurist is een bijzondere rol die verschilt van deze van een externe raadgever door de unieke positie die de bedrijfsjurist heeft binnen een *entiteit*.

Door zijn inbedding in de werking van de *entiteit*, heeft de bedrijfsjurist een vertrouwensrelatie met en het respect van de verschillende diensten binnen de *entiteit*.

Waar zijn taak erin bestaat juridisch advies te verlenen en de *entiteit* juridisch bij te staan, zal dit advies kaderen in een juridische risicoanalyse vanuit de praktijk van de *entiteit*. Dit betekent dat de bedrijfsjurist van bij de aanvang van een project, proces, initiatief betrokken is tot en met de beslissing en implementatie. Dit verschilt wezenlijk van de externe jurist.

De bedrijfsjurist moet daarbij steeds het bevorderen van wetsconform gedrag voor ogen houden. Zijn taak is er dan ook één van algemeen belang.

Als eerste rechter van de zaak is het de taak van de bedrijfsjurist om een juist evenwicht te vinden tussen het algemeen belang dat hij voor ogen moet houden en het bijzonder belang van de *entiteit* waarvoor hij werkt.

We stellen dus voor deze taken specifiek in de wet op te nemen, aangezien enige vorm van rolomschrijving vandaag ontbreekt. We denken daarbij aan:

- Opvolging, interpretatie en analyse van het wetgevend en reglementair kader, alsook de juridische evoluties ter zake;
- Het management van de betrokken *entiteit* adviseren over de gevolgen van voornoemde juridische evoluties of elke andere voor de *entiteit* relevante juridische kwestie;
- De *entiteit* bijstaan in de implementatie van nieuwe of gewijzigde wetgeving en reglementering;
- De *entiteit* juridisch adviseren in het kader van nieuwe producten en diensten of elk ander type van voor de *entiteit* nuttig juridisch advies;
- Zakelijk inzicht bevorderen binnen de *entiteit* wat de juridische risico's betreft door de juridische risico's te identificeren, analyseren, meten en beheersen en hieromtrent aan het management te rapporteren;
- Geschillenvermijding, geschillenbeslechting, alternatieve geschillenbeslechting.

ii) Kenmerkend voor de taak van de bedrijfsjurist is dat hij de entiteit door en door moet kennen. Hij moet dus deel uitmaken van de bedrijfsprocessen.

De bedrijfsjurist moet opgenomen zijn binnen de werking van de *entiteit* en intern rapporteren. Hij moet een plaats hebben binnen het organigram van de *entiteit*.

iii) De onafhankelijkheid van de bedrijfsjurist dient opgenomen te worden in de wet.

Zoals aangegeven in de inleidende beschouwingen is de onafhankelijkheid van de bedrijfsjurist een wezenlijk onderdeel van zijn rol.

De onafhankelijkheid van de bedrijfsjurist ligt nu vervat in artikel 4 van de deontologische code, maar zou eveneens moeten worden opgenomen in de wettelijke taakomschrijving van de bedrijfsjurist, zodat hierover, ook bij de *entiteit* waarvoor de bedrijfsjurist de opdracht uitvoert, geen twijfel kan bestaan⁹.

iv) Een uitbreiding van de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de bedrijfsjurist.

Vanuit de *entiteiten* is er vraag naar een grotere vertegenwoordigingsbevoegdheid van de bedrijfsjuristen in sommige materies. De bedrijfsjurist is door zijn bijzondere kennis van de *entiteit* in sommige gevallen de aangewezen persoon om de *entiteit* te vertegenwoordigen. De bedrijfsjurist kan zijn maatschappelijke rol metterdaad opnemen als hulpverlener van justitie zowel in burgerlijke zaken als in strafzaken. We zien meer bepaald nut bij de klachtneerlegging en de verklaringen als benadeelde in het kader van zowel politie- als gerechtelijke onderzoeken. In de praktijk wordt meestal aanvaard dat de bedrijfsjurist de *entiteit* vertegenwoordigt, doch weigeren sommige instanties deze onderhandse delegaties. De bedrijfsjurist toelaten deze klachtneerlegging te doen en mee te werken aan het onderzoek zonder uitdrukkelijk te moeten gevolmachtigd zijn, zou de kwaliteit van de klacht en het onderzoek ten goede komen. We stellen

⁹ Art. 4 Deontologische Code: De bedrijfsjurist oefent zijn beroep uit in volledige intellectuele onafhankelijkheid. Hij is er zich van bewust dat de waarde van zijn advies berust op een absolute intellectuele objectiviteit en integriteit en hij verbindt zich ertoe deze principes te respecteren, wat ook de omstandigheden of invloed moge zijn waaraan hij is onderworpen.

voor deze bevoegdheid wettelijk vast te leggen. Onderstaande tekstvoorstellen zijn hiertoe een aanzet.

Toevoeging van art 63 Wetboek van Strafvordering

Art 63 Sv.: De erkende bedrijfsjurist verschijnt als gevolmachtigde van zijn entiteit (rechtspersonen waarvoor hij optreedt qualitate qua) indien zijn entiteit door een misdaad of een wanbedrijf beweert te zijn benadeeld, en kan daarover bij de bevoegde onderzoeksrechter klacht doen en zich burgerlijke partij stellen namens zijn entiteit. Hij kan in die hoedanigheid op eenvoudig verzoek ten minste eenmaal gehoord worden door de met de zaak belaste onderzoeksrechter. De erkende bedrijfsjurist kan dit zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist.

Eenzelfde mogelijkheid zou moeten geboden worden bij het inkijken van het strafdossier.

Toevoeging aan art 21bis Wetboek van Strafvordering

Art 21bis § 1 Sv.: Onverminderd de bepalingen in de bijzondere wetten en de toepassing van de artikelen 28quinquies, § 2, 57, § 2, 61ter, en 127, § 2, en de procedure bedoeld in paragrafen 2 tot 9, kan de rechtstreeks belanghebbende ten allen tijde naargelang de stand van de procedure de procureur des Konings of de onderzoeksrechter verzoeken om inzage te verlenen in het dossier of er een afschrift van te verkrijgen. Als rechtstreeks belanghebbende wordt beschouwd: de inverdenkinggestelde, degene tegen wie de strafvordering is ingesteld in het kader van het gerechtelijk onderzoek, de verdachte, de burgerrechtelijk aansprakelijke partij, de burgerlijke partij, degene die een verklaring van benadeelde persoon heeft afgelegd, evenals degenen die in hun rechten getreden zijn of die hen als lasthebber ad hoc, curator, voorlopig bewindvoerder, voogd of voogd ad hoc vertegenwoordigen. De erkende bedrijfsjurist kan dergelijk verzoek richten als gevolmachtigde van zijn entiteit (rechtspersonen waarvoor hij optreedt qualitate qua) als rechtstreeks belanghebbende, zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken.

Geheel in lijn met de inspanningen om het aantal gerechtsprocedures te verminderen zou het ook een goede zaak zijn indien de bedrijfsjurist de *entiteit* zou kunnen vertegenwoordigen in het kader van verzoeningsprocedures en verschijning van partijen voor de rechtbanken in het kader van verplichte of facultatieve verschijning tot minnelijke schikking. Ook daar zou de tussenkomst van de bedrijfsjurist bijdragen tot een efficiënte procedure en tot het bereiken van het doel van deze procedure.

Toevoeging aan art 731 Gerechtelijk Wetboek

Art 731 Ger. Wb. : Onverminderd het bepaalde in de artikelen 1724 tot 1737 kan iedere inleidende hoofdvordering tussen partijen die bekwaam zijn om een dading aan te gaan en betreffende zaken welke voor dading vatbaar zijn, op verzoek van een partij of met beider instemming vooraf ter minnelijke schikking worden voorgelegd aan de rechter die bevoegd is om in eerste aanleg ervan kennis te nemen. De erkende bedrijfsjurist verschijnt als gevolmachtigde van zijn entiteit (rechtspersonen waarvoor hij optreedt qualitate qua) zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist.

Toevoeging aan art 994 Gerechtelijk Wetboek

Art 994 Ger. Wb.: Indien een partij een publiekrechtelijk of privaatrechtelijk rechtspersoon is, wijst het vonnis of de beschikking de agent of in voorkomend geval de organen of wettelijke vertegenwoordigers van die rechtspersoon aan, die moeten verschijnen. Het vonnis of de beschikking kan ook een erkende bedrijfsjurist aanwijzen om als gevolmachtigde van zijn entiteit (rechtspersonen waarvoor hij optreedt qualitate qua) te verschijnen, zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist.

Steeds in diezelfde lijn stellen wij voor bedrijfsjuristen te laten optreden als bemiddelaar. Als geen ander heeft de bedrijfsjurist de gewoonte te bemiddelen tussen de verschillende actoren van de *entiteit* waarvoor hij werkt. Dit empathisch vermogen kan hij binnen het economisch bestel dan ook goed gebruiken om structureel bij te dragen tot conflictvermindering.

Toevoeging aan art.1727 Gerechtelijk Wetboek

Art. 1727§ 1. Er wordt een federale bemiddelingscommissie ingesteld, bestaande uit een algemene commissie en bijzondere commissies.

§ 2. De algemene commissie bestaat uit acht in bemiddeling gespecialiseerde leden, namelijk : twee notarissen, twee advocaten, twee bedrijfsjuristen en twee vertegenwoordigers van de bemiddelaars die noch het beroep van advocaat, noch dat van notaris noch dat van bedrijfsjurist uitoefenen.

Bij de samenstelling van de algemene commissie wordt gezorgd voor een evenwichtige vertegenwoordiging van de vakgebieden.

De algemene commissie telt evenveel Nederlandstalige als Franstalige leden.

Voor elk vast lid wordt een plaatsvervangend lid aangewezen.

De nadere regels voor de bekendmaking van de vacatures, voor de indiening van de kandidaturen en voor de voordracht van de leden worden bepaald bij ministerieel besluit.

De vaste en plaatsvervangende leden worden door de Minister van Justitie aangewezen op de met redenen omklede voordracht :

- van de Orde van Vlaamse balies voor de advocaat die tot die Orde behoort;
- van de Ordre des barreaux francophones et germanophone voor de advocaat die tot die Orde behoort;
- van de Koninklijke Federatie van notarissen, voor de notarissen;
- van het Instituut voor Bedrijfsjuristen, voor de bedrijfsjuristen.

(Deze aanpassing moet verder consequent in de wet doorgetrokken worden.)

2/ Het loskoppelen van de taak van de jurist van de plaats waar die taak vervuld wordt.

Zoals hoger vermeld betreft de versterking van de rol van de bedrijfsjurist niet enkel de beschrijving van de rol in de wet, maar moeten we ook de taak van de bedrijfsjurist loskoppelen van de plaats waar die taak wordt vervuld.

Bij de oprichting van het Instituut voor Bedrijfsjuristen werd vooral gedacht aan juristen die werkzaam waren binnen bedrijven¹⁰ als juridische raadgevers. De wetswijziging van 19 mei 2010 heeft het toepassingsgebied uitgebreid vanuit het besef dat ook andere *entiteiten* gebaat zijn bij kwalitatief en vertrouwelijk juridisch advies.

Wat betreft de publieke sector vallen dus sinds 2010 ook de door de openbare overheid opgerichte instellingen met rechtspersoonlijkheid, die een opdracht van algemeen belang nastreven bij de uitoefening van economische, sociale, administratieve of wetenschappelijke activiteiten, waarbij deze activiteiten evenwel in de eerste plaats niet bestaan in de uitoefening van de openbare macht onder het toepassingsgebied van de wet¹¹. Onder uitoefening van de openbare macht wordt verstaan het uitvoeren van normatieve en controleopdrachten; dus wetten opstellen en doen naleven.

Terwijl de bedoeling van de wetgever dus duidelijk was om het toepassingsgebied van de WIBJ uit te breiden tot alle juristen, werknemers en ambtenaren van de overheid (behalve deze die normerende en controlerende opdrachten uitvoeren) werd bij de omzetting naar de wet niet uitgegaan van de taak die de bedrijfsjurist uitvoert maar wel van het feit of zijn opdrachtgever hoofdzakelijk de uitoefening van de openbare macht tot taak heeft.

Vele openbare instanties die taken tot uitoefening van de openbare macht hebben, hebben evenwel juristen in dienst, werkzaam in afdelingen die daaraan niet meewerken. Voorbeeld daarvan zijn de juristen die werken in stadsdiensten en precies dezelfde adviserende taken vervullen als de bedrijfsjuristen in een *entiteit*¹². Ook deze openbare instanties moeten dus begrepen worden onder *entiteiten*.

De beperking met betrekking tot de taken die een uitvoering zijn van de openbare macht, kan dan beter opgenomen worden in de opdracht en functieomschrijving.

¹⁰ Art 4,§1,2°: verbonden zijn aan een publieke of private onderneming, die in België, een economische, sociale, administratieve of wetenschappelijke activiteit uitoefent, met inbegrip van ondernemingsverbonden

¹¹ Memorie Van Toelichting, Doc 52, 2467/001

¹² Steden en gemeenten zijn vrij om zich op bepaalde manieren te organiseren. Daardoor komt dat juristen die niet deelnemen aan het regelgevende – of sanctioneringsproces structureel niet in aanmerking komen om lid te worden daar waar zij pertinent hetzelfde werk doen als bedrijfsjuristen

3. Afschaffen van de wettelijke voorwaarde van ondergeschikt verband

Tot op vandaag bestaat er in België, en dit in tegenstelling met een aantal ons omringende landen, geen enkele controle op het geven van juridisch advies, noch inhoudelijk noch naar de persoon die het advies, al dan niet aangeduid als juridisch advies, geeft. Niettemin voorzien talloze actoren de burger en *entiteiten* van allerlei advies op juridisch vlak. Een ruwe niet geverifieerde schatting telt ongeveer 50.000 juristen die actief zijn op het vlak van het juridische advies en bijstandverlening.

Slechts 24.000 van deze adviesverleners zijn gereguleerd. Het hoger aangehaalde algemeen belang en dan vooral de zorg voor een kwaliteitsvolle juridische bijstand verlangt dat meer dergelijke actoren deel uitmaken van een gereguleerd beroep, in de mate dat (i) een deontologie wordt voorzien, (ii) een permanente vorming die de kwaliteit van de adviesverlening moet garanderen en (iii) een tuchtrecht dat de strikte naleving van beiden afdwingt.

Tal van deze niet gereguleerde beroepsoefenaars zijn trouwens vragende partij om deel te kunnen uitmaken van een professionele beroepsgroep die hen kan bijstaan in wat hun carrièrekeuze is, namelijk het intern juridisch advies en bijstand verlenen aan *entiteiten*. Wij zijn dan ook voorstander om het beroep van bedrijfsjurist open te stellen voor een belangrijke groep van juristen die op heden reeds die juridische bijstand verlenen aan de bedrijven, al dan niet op permanente manier buiten een arbeidscontract om. Dit komt ook tegemoet aan het verlangen van de bedrijven om op een flexibele manier de werklast te kunnen invullen.

Deze nood bestaat bijvoorbeeld uit het opvangen van langdurige afwezigheden van de bedrijfsjurist wegens zwangerschap, ziekte of bijscholing, maar ook bij toegenomen werkdruk wegens de implementatie van nieuwe wetgeving en reglementering, bij fusies en overnames, bij lancering van nieuwe producten, etc.

Op heden wordt deze behoefte ingevuld op twee manieren.

Entiteiten doen soms beroep op “secondments” (tijdelijke detachering) van advocaten via hun gebruikelijke advocatenkantoren. Deze situatie wordt geregeld door de balies zelf, maar speelt onvoldoende in op de realiteit van deze situatie binnen een bedrijf.

Entiteiten doen anderzijds beroep op zelfstandige juristen, al dan niet door tussenkomst van een gespecialiseerde tussenpersoon, die uitsluitend juridisch opdrachten vervullen. In dit laatste geval stelt zich het probleem dat deze juristen functioneren buiten elk gereguleerd kader. Eén van de belangrijke pijlers van ons gereguleerd beroep is de permanente vorming welke volledig past binnen het levenslang leren dat vandaag zo noodzakelijk is. Om ook deze juridische dienstverlening te kunnen controleren op kwaliteit is het aangewezen deze juristen toe te laten tot een gereguleerd beroep waarvan ze de kwaliteitseisen moeten vervullen.

Een tweede probleem dat zich stelt is het feit dat het werk van deze zelfstandige niet valt onder de verplichting van de vertrouwelijkheid van art. 5 WIBJ. Dat is een confronterende realiteit voor

bedrijfsjuristen die doorgroeien tot directieniveau en het statuut van werknemer wisselen met dat van een zelfstandige. Het toepassingsgebied van de WIBJ beperken tot juristen in vast en ondergeschikt dienstverband is niet proportioneel aan deze betrachting. *Entiteiten* moeten de opdracht vrij kunnen invullen, gebruik makend van kwaliteitsvolle dienstverleners. Essentieel blijft echter de nauwe verbondenheid van de jurist in kwestie met de *entiteiten*. Deze zit vervat in de wettelijke rolomschrijving van de jurist.

Daarnaast laat dit toe de *entiteit* middelen te geven tot een betere transparantie naar die adviesverlening, de ondersteuning, alsook de vertegenwoordiging, m.a.w. door toekenning van een door de wet beschermde titel, de vertrouwelijkheid van het werkproduct en correspondentie.

Door ook deze juristen toe te laten tot het Instituut met een andere sociaalrechtelijk statuut dan dit van werknemer van de *entiteit*, vergroot op deze manier de controle op het kwalitatief uitoefenen van de juridische dienstverlening waardoor opnieuw wetsconform gedrag gestimuleerd wordt in het algemeen belang.

Daarnaast stellen we vast dat bedrijfsjuristen die opklimmen tot het directieniveau en hun beroep uitoefenen door middel van een managementvennootschap of als zelfstandige onder de huidige wet hun lidmaatschap binnen het Instituut dienen te beëindigen, omdat zij niet langer een arbeidsovereenkomst met hun werkgever hebben.

Deze juristen zijn evenwel meestal de leidinggevende van hun juridische dienst en cruciaal bij het bewaken van de juridische conformiteit van het bedrijf. Zij adviseren het bedrijf op het moment zelf. Dat leidt tot de vreemde situatie waarbij het advies van de leidinggevende van het juridisch departement niet geniet van vertrouwelijkheid terwijl het wel geldt voor zijn ondergeschikte. Het terug toelaten van deze juristen zal bijdragen tot een betere juridische bescherming van de *entiteiten* die zij adviseren.

Een dergelijke maatregel is niet marktbeperkend. Integendeel, het laat huidige actoren toe een kwaliteitslabel te verwerven door o.a. deel te kunnen nemen aan gecertificeerde en erkende beroepsopleidingen.

Samengevat zien we volgende vormen van samenwerking tussen de bedrijfsjurist en de *entiteit* aan dewelke hij advies verleent:

- De tewerkstelling via een arbeidsovereenkomst;
- De tewerkstelling als ambtenaar;
- De dienstverlening voor bepaalde duur, al dan niet via een plaatsingsbureau;
- De dienstverlening via een managementvennootschap.

Het spreekt vanzelf dat alle wettelijke voorschriften terzake correct dienen nageleefd te worden.

Het verhoogt ook de transparantie van de dienstverlening en vergemakkelijkt de keuzes voor de *entiteiten* wanneer zij kwaliteitsvol rechtskundig advies zoeken. Hieronder wordt het samenvattend voorstel van titel 2 & 3 tot de inbedding van de rol van de bedrijfsjurist in de wet geformuleerd.

Om toe te treden tot het Instituut moet de natuurlijke persoon aan volgende voorwaarden voldoen:

- *Houder zijn van een Belgisch master diploma of een gelijkwaardig buitenlands diploma.*
- *Verbonden zijn aan een entiteit:*
 - o *via een arbeidsovereenkomst*
 - o *als ambtenaar*
 - o *Door een contract van dienstverlening voor bepaalde duur, al dan niet via een plaatsingsbureau*
 - o *Door een dienstverleningsovereenkomst via een managementvennootschap*
- *Ter behoeve van deze entiteit te adviseren en deze bij te staan in juridische kwesties en dit vooral met als doel de wetsconformiteit binnen de entiteit te bevorderen en onder meer:*
 - o *Opvolging, interpretatie en analyse van het wetgevend en reglementair kader, alsook de juridische evoluties ter zake.*
 - o *Het management van de betrokken entiteit te adviseren over de gevolgen van voornoemde juridische evoluties of elke andere voor de entiteit relevant juridische kwestie*
 - o *De entiteit bijstaan in de implementatie van nieuwe of gewijzigde wetgeving en reglementering*
 - o *De entiteit juridisch adviseren in het kader van nieuwe producten en diensten of elk ander type van voor de entiteit nuttig juridisch advies*
 - o *Zakelijk inzicht bevorderen binnen de entiteit wat de juridische risico's betreft door de juridische risico's te identificeren, analyseren, meten en beheersen en hieromtrent aan het management te rapporteren*
 - o *Geschillenvermijding, geschillenbeslechting, alternatieve geschillenbeslechting*
- *Deze taken vertegenwoordigen meer dan 50% van zijn opdracht binnen de entiteit.*
- *De bedrijfsjurist engageert zich dit te doen in volle intellectuele onafhankelijkheid.*
- *Zijn opdracht mag er niet in bestaan wetten en reglementen op te stellen die bindend zijn buiten de entiteit erga omnes, de naleving van wetten en reglementen te controleren of enige functie uit te oefenen die verplichtingen meebrengt die strijdig zijn met de vertrouwelijkheidsplicht zoals bepaald in art.5.*
- *De bedrijfsjurist kan niet behoren tot een ander gereguleerd beroep.*

4. Kwaliteitszorg en kwaliteitsnorm

A. De opleiding en de vorming

De bezorgdheid over de kwaliteit en de doelgerichtheid van de rechtsopleidingen in ons land wordt door alle juridisch gereguleerde beroepen gedeeld en ook door de bedrijfsjuristen.

Enerzijds leeft de perceptie dat er minder grondige kennis is van de rechtsmateries en anderzijds dat de afgestudeerden de rechtsmaterie onvoldoende in de praktijk kunnen brengen. Daarenboven lijken andere vaardigheden noodzakelijk die momenteel niet of op een onvoldoende wijze in het huidige curriculum van de universiteiten zijn opgenomen. M.a.w. het lijkt erop alsof de universiteiten er niet in slagen onmiddellijk inzetbare juristen af te leveren.

De vraag stelt zich wie verantwoordelijk is voor het klaarstomen van direct inzetbare juristen die voldoen aan de noden van de markt enerzijds en, anderzijds, wie de opleiding moet verzorgen die noodzakelijk is om de taken en opdrachten van de verschillende soorten juridische dienstverleners te voldoen. Wat dit laatste betreft is het toch belangrijk te vermelden dat we nog steeds vaststellen dat de meeste rechtenstudenten nauwelijks weten dat er zoiets is als een wettelijk geregeld beroep van bedrijfsjurist.

Universiteiten hebben op diverse momenten gedurende de laatste twaalf maanden voorafgaand aan dit rapport laten weten dat zij niet verantwoordelijk zijn voor specifieke beroepsgerichte opleidingen, hetgeen wij kunnen onderschrijven. De juridische opleiding leidt niet noodzakelijkerwijs tot de verschillende juridische beroepen. Wij stellen vast, wat het ondernemingslandschap betreft, dat juristen ofwel de juridische wereld betreden via de rol van bedrijfsjurist binnen een onderneming ofwel een andere rol binnen een onderneming opnemen.

De universiteiten houden het erbij dat zij enkel verantwoordelijk zijn voor een brede juridische vorming. Wij stellen echter vast dat die "breedheid" van de juridische vorming, zeker wat vaardigheden betreft, enigszins ontbreekt. Het juridische speelveld is een maatschappelijk, economisch gegeven en dat laatste ontbreekt binnen de opleiding. Het is belangrijk dat universiteiten bepaalde materies in een bredere economische context plaatsen waardoor de studenten onmiddellijk ook een inzage krijgen in wat een bepaalde wetgeving voor een bepaalde *entiteit* betekent. Daarbij komen nog de competenties van de toekomst, die we missen.

Niettemin blijft de indruk bestaan dat de huidige opleiding te veel focust op het letterlijk reproduceren van wetteksten, dat het gebruik maakt van studiemethoden die voorbij gaan aan de technologische vooruitgang, soms zelfs gekenmerkt is door een eiland denken daar waar de samenleving en de economische actoren verweven en multidisciplinair zijn en mondiaal denken.

De opleiding duurt vijf jaar, wat op zich meer dan voldoende is. Men kan niet verwachten dat de kennis van de afgestudeerden gelijke tred houdt met de snelheid waarmee nieuwe wetten het daglicht zien. Wat wel kan verwacht worden is dat de studenten bijgebracht worden hoe ze een wet moeten begrijpen, hoe die analyseren en toepassen op concrete situaties.

In een globale wereld wordt van de bedrijfsjurist verwacht dat hij adviseert binnen meerdere rechtssystemen, zelfs deze welke hij niet vanuit zijn studie kent. Het spreekt voor zich dat niet het kennen van de wettekst zelf, maar de manier waarop de wettekst in de praktijk moet worden

gebracht de voornaamste vaardigheid is, hetgeen aangeduid kan worden als “toegepaste rechtswetenschappen”.

Een andere spreiding van de opleiding over de vijf jaar moet ernstig bekeken worden om te vermijden dat studenten na een vijfjarige opleiding moeten vaststellen dat ze niet de skills bezitten die de markt verwacht. Studenten de opportuniteit geven om kennis te maken met andere talen en culturen en andere rechtssystemen is daarbij een belangrijke verworvenheid.

Het kunnen voeren van een onderneming, begrip van essentiële financiële en boekhoudkundige begrippen, statistische analyse, project management, presentatie en leiderschapskwaliteiten zijn opleidingen die in het curriculum aanwezig moeten zijn. Zoals eerder gesteld, hetgeen ook door de universiteiten wordt onderschreven, is het belangrijk om breed gevormde juristen klaar te maken voor de arbeidsmarkt.

Daarenboven worden van ons andere vaardigheden verwacht in deze veranderende wereld, bij wijze van voorbeeld:

- De tsunami aan informatie vereist dat juristen, en niet alleen bedrijfsjuristen, de vaardigheden bezitten om uit deze toevloed de relevante informatie te identificeren, deze te verwerken en op een duidelijke manier erover te communiceren.

- Communicatievaardigheden, “story telling” worden zo noodzakelijk wil de bedrijfsjurist zijn taak als juridisch adviseur en partner binnen zijn *entiteit* ten volle spelen.

Een element dat op heden totaal ontbreekt is de opening naar de digitale omwenteling (AI, blockchain technologie, ...). Kennis hebben van de technische kanten van nieuwe technologieën is absoluut noodzakelijk om te begrijpen hoe het recht en haar vormen hierop toepasselijk zijn. Daarenboven zullen de rechtsmateries die daaraan gelinkt zijn een nodige basiskennis vormen voor de bedrijfsjurist zoals dat vandaag het verbintenissenrecht bijvoorbeeld is.

In het algemeen gesteld is het voor het Instituut voor Bedrijfsjuristen immers belangrijk te benadrukken dat de universiteiten inderdaad studenten moeten afleveren die de maatschappij mee moeten helpen steunen en sturen en een brede kijk op de juridische wereld is daarin een cruciaal gegeven, al is het maar omdat 70% van ons bruto nationaal product voortkomt uit internationale handel. Dit maakt dat de meeste van onze *entiteiten* in contact komen met het recht van andere landen. De juristen, indien zij hun rol willen waarmaken als strategische partner binnen hun *entiteiten*, moeten ook oog hebben voor dat aspect van het ondernemerschap.

Derhalve pleiten wij voor de volgende zaken:

Universiteiten moeten een inspanning doen om alle juridische beroepen te betrekken in die opleiding. Wij pleiten dus voor een rechtenopleiding waar een breder pakket van algemeen vormende vakken wordt aangeboden en waarbij de rechtenstudent een beter begrip krijgt van de context waarbinnen hij het recht moet toepassen. De studenten moeten het concreet toepassen van het recht aangeleerd worden door middel van werkcolleges en langere stages.

In overleg met alle actoren moet bekeken worden hoe er meer bedrijfsgerichte pijlers in de opleiding kunnen gecreëerd worden door het invoeren van een aantal cursussen die specifiek aandacht hebben voor de hoger vermelde punten.

Hiervoor kan een samenwerking worden opgezet met de verschillende beroepsordes. Voor zij die niet willen kiezen voor een academische masterthesis moet de mogelijkheid bestaan om deze te vervangen door een langlopende stage of een specifieke opdracht, bijvoorbeeld in samenwerking met studenten uit andere richtingen.

Bedrijven hebben juristen nodig met een globale kijk en talenkennis. De Erasmusstudenten geven daarvan blijk. Wij zijn voorstander van het behoud van deze uitwisselingen, zelfs van de uitbreiding ervan.

Naast de basisopleiding moet er ook een hernieuwde aandacht komen voor de permanente vorming¹³. Levenslang leren wordt voor iedereen belangrijker en moet verschillende doelen beogen:

- De training van beroepseigen skills;
- Het op peil houden van de juridische kennis;
- Het mee evolueren met maatschappelijke en technologische ontwikkelingen;
- Het bevorderen van mobiliteit tussen de juridische beroepen.

Verder in dit rapport pleiten wij voor een doorgedreven samenwerking tussen de juridische beroepen in dit opzicht.

Het eerder vermeldde rapport “Digitalisering en de Belgische arbeidsmarkt” legt de verantwoordelijkheid voor levenslang leren gespreid over werkgevers en werknemers. Het is ook de taak van beroepsorganisaties om toe te zien op de voortdurende bijscholing van hun leden.

¹³ De bedrijfsjurist moet een verplichte permanente vorming volgen op basis van art. 10bis van het Huishoudelijk Reglement art 5 van de Deontologische Code.

B. Verplichte aansluiting

In deze VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity) wereld neemt het belang van een juridische bijstand binnen *entiteiten* exponentieel toe. De hoeveelheid wetgeving en reglementering neemt schrikbarend toe. We zien niet enkel dat alles wordt gejuridiseerd maar ook dat alles wordt gepenaliseerd. De globalisering vergroot daarenboven nogmaals de juridische risico's.

Daarnaast stellen wij vast dat het aanbod aan juridische bijstand enerzijds meer gediversifieerd is en anderzijds minder wordt gecontroleerd. Deze asymmetrie maakt het voor de gebruiker moeilijk om de kwaliteit van de geboden diensten in te schatten.

Voor de leden van het Instituut bestaat er op heden een kwaliteitszorg door middel van de gestructureerde verplichte permanente vorming.

Alle juridische dienstverleners (in de zin van de taakomschrijving van de wet) verplichten aan te sluiten bij een gereguleerde beroepsgroep kan hiervoor een oplossing bieden.

De aansluiting garandeert dat de kwaliteit van deze dienstverleners gecontroleerd wordt.

Dit is in het algemeen belang, in het belang van de *entiteit* en van de werknemers en andere stakeholders van de *entiteit*.

De bijkomende last die aan de *entiteit* (of de bedrijfsjurist die er werkt) wordt opgelegd, is een lage bijdrage die meteen toegang geeft tot meerdere erkende opleidingen en een nuttig kennisnetwerk, een op "peer review" gesteund zelflerend systeem met o.a. het delen van "best practices" op een gestructureerde manier.

Op deze manier wordt een "level playing field" gecreëerd voor alle juristen die juridisch advies verlenen aan *entiteiten*.

Controle op de aansluiting kan gebeuren door het Instituut op basis van klachten van derden, sporadische audits en klokkenluiders en zelfregulering door de beroepsgroep.

In deze context kan verwezen worden naar het Franse voorbeeld¹⁴. In Frankrijk is het geven van juridisch advies en het opstellen van aktes voorbehouden aan een beperkt aantal beroepsbeoefenaars. De filosofie achter deze wetgeving is dat de kwaliteit van deze beroepsbeoefenaars op één of andere manier kan gecontroleerd worden.

Het begrip 'consultation juridique' werd door de Franse rechtspraak verfijnd.

Juridisch advies vereist dat de juridisch adviseur in een specifieke casus, na een intellectuele oefening, zijn persoonlijk advies geeft dat toelaat aan degene aan wie hij advies geeft een beslissing te nemen.

¹⁴ Art. 54 van de wet van 1971 stelt: Nul ne peut, directement ou par personne interposée, à titre habituel et rémunéré, donner des consultations juridiques ou rédiger des actes sous seing privé, pour autrui. (...)

Valt dus niet onder de notie 'consultation juridique', het louter verspreiden van juridische informatie. Ook modellen of type brieven en contracten vallen hier niet onder. Het verdient aanbeveling deze piste verder te onderzoeken.

Verder pleiten wij ervoor in de corporate governance codes, zeker wat beursgenoteerde *entiteiten* betreft, een sterke aanbeveling op te nemen dat een juridische ondersteuning intern georganiseerd dient te worden.

Vanuit dit inzicht en de noodzaak aan kwaliteitszorg stellen wij voor dat alle juristen (geen lid van een andere gereguleerde juridische beroepsgroep), wat hun statuut ook moge zijn, die juridisch advies geven aan *entiteiten* verplicht lid moeten zijn van het Instituut. Een voorstel kan zijn:

Niemand mag in België het beroep van bedrijfsjurist uitoefenen of de titel van bedrijfsjurist voeren indien hij niet is opgenomen op de lijst van leden die het Instituut voor bedrijfsjuristen conform art 2 WIBJ opstelt.

Strafbepalingen:

Met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met een geldboete van 200 tot 2000 EUR of met één van de straffen alleen wordt gestraft:

- 1. Hij die zich publiekelijk en onrechtmatig de hoedanigheid toe-eigent van bedrijfsjurist of de titel gebruikt*
- 2. Hij die de beroepswerkzaamheid van bedrijfsjurist zoals opgenomen in art 4 WIBJ uitoefent zonder opgenomen te zijn op de ledenlijst van het Instituut voor bedrijfsjuristen*
- 3. Hij die gebruik maakt van de diensten van de onder 1 en 2 vermelde personen*

Dit artikel dient verder uitgewerkt te worden rekening houdend met de Europese regelgeving terzake.

5. De vertrouwelijkheid

A. De vertrouwelijkheid

Het beroep van bedrijfsjurist werd gereguleerd in het algemeen belang. Het algemeen belang vereist dat de *entiteit* en de bedrijfsjurist die de *entiteit* bijstaat op vertrouwelijke wijze overleg kunnen plegen, advies kunnen vragen of verlenen en oplossingen zoeken vanuit de juridische context rekening houdend met de strategische doeleinden van de *entiteit*. Dit moet uiteindelijk leiden tot wetsconform gedrag van de *entiteit* en dus het algemeen belang dienen.

De bedrijfsjurist moet daarenboven zijn advies kunnen geven in volle intellectuele onafhankelijkheid. Juist om deze onafhankelijkheid te waarborgen heeft de wetgever artikel 5 WIBJ in de wet opgenomen.

De juridische bijstand die de bedrijfsjurist verleent, heeft daarenboven als doel rechtsprocedures te vermijden en kadert dus fundamenteel in de uitoefening van de rechten van verdediging (art 6 EVRM) en is ook specifiek verbonden aan de vrijwaring van zakengeheimen.

De positie van de bedrijfsjurist is immers uniek, paradoxaal genoeg omdat hij en hij alleen zich binnen een onderneming in een vertrouwensrol bevindt die zijn gelijke niet kent. Omwille van zijn rol in wat we vandaag als “legal risk management” kwalificeren – het beheren van juridische risico’s - komt de bedrijfsjurist noodzakelijk in aanraking met juridische risico’s waarin hij enerzijds een rol te vervullen heeft die ook een maatschappelijke betekenis heeft (de compliance of “gatekeepersrol”) en anderzijds ook een verdedigingsrol ter vrijwaring van de belangen van de (bedreigde) *entiteit* waarbij de rechten van verdediging aan de orde zijn en ook het recht op privacy/zakengeheim.

Het vertrouwelijk kader waarin dergelijke consultatie moet gebeuren is tegenstelbaar aan derden. Deze situatie is volkomen gelijk aan deze van andere juridisch gereguleerde beroepen.

De redenen die bij de finale redactie van de wet van 1 maart 2000 werden opgeworpen om een onderscheid te maken tussen “vertrouwelijkheid” zoals uiteindelijk gedefinieerd in art 5 WIBJ¹⁵ en “beroepsgeheim” gesteund op art 458 Sw. zijn vandaag weggevallen¹⁶.

Het beroepsgeheim is niet langer persoonsgebonden maar functie gebonden. Binnen de gereguleerde juridische beroepen zien we een verschuiving veroorzaakt door de verbreding van de taakinvullingen door de advocaten, die de lijst van onverenigbaarheden alsmat beperken en tegelijk erkennen dat dan in die opdrachten die wel verenigbaar zijn, het beroepsgeheim niet geldt.

¹⁵ Art. 5. De door de bedrijfsjurist verstrekte adviezen, ten gunste van zijn werkgever en in het kader van zijn functie van juridisch raadsman, zijn confidentieel.

¹⁶ Wetsontwerp tot oprichting van het Instituut voor Bedrijfsjuristen 31/01/2000. Verslag namens de commissie van Justitie DOC 50 0385/004.

Het beroepsgeheim is niet langer absoluut maar laat aan de cliënt de beoordeling of hij de vertrouwelijkheid doorbreekt of opheft.

Lang werd volgehouden dat de cliënt de vertrouwelijkheid niet kon opheffen omdat het beroepsgeheim van openbare orde was. Dergelijke redenering gaat in tegen de bestaansreden van het beroepsgeheim. Het geheim is het geheim van de cliënt. Het advies wordt hem meegedeeld en is vertrouwelijk. Het mag niet tegen de cliënt kunnen gebruikt worden tenzij hij daar zelf voor kiest. Omgekeerd oordelen zou in een juridische context trouwens de rechten van verdediging schenden.

De vertrouwelijkheid van artikel 5 WIBJ werd nooit als absoluut geponeerd. Dit werd trouwens bevestigd in het Belgacom-arrest¹⁷.

De bedrijfsjurist wordt hierdoor enkel meer aangezet tot het afleveren van een kwalitatief en onafhankelijk advies. Het kan tegen hem gebruikt worden.

Art 458 Sw. is een sanctie voor een bepaald gedrag, nl. het schenden van het vertrouwen van een relatie waar degene die de vertrouwelijkheid vraagt geen andere keuze heeft dan zich tot de beroepsbeoefenaar te richten omdat deze als enige kwaliteitsvolle en onafhankelijke raad kan geven.

De bedrijfsjurist is binnen de context van interne juridische bijstand en adviesverlening de enige jurist waarvan de kwaliteit en de onafhankelijkheid gegarandeerd wordt door een wettelijk kader, met name WIBJ en daarop gevestigde deontologie.

De vertrouwelijkheid van art 5 WIBJ laat daarenboven en in tegenstelling tot wat voorzien is in art 458 Sw. niet toe in rechte te getuigen of voor een parlementaire onderzoekscommissie te verschijnen.

Advocaten kunnen dit op grond van art 458 Sw. wel doen maar beroepen zich dan weer op hun beroepsgeheim om dit dan toch te weigeren. Dat toont aan dat de grondslag van het beroepsgeheim niet in art 458 Sw. ligt en deze bepaling enkel een sanctie is. Het valt dienaangaande op te merken dat de experts voor de advocaten het gebrek aan wettelijke basis voor hun beroepsgeheim ook wenselijk weg te werken en pleiten voor een wettelijke verankering van het beroepsgeheim, evenwel niet in een afzonderlijke wettelijke basis maar als een aanvulling op art 458 Sw.

Een afwijkende basis voor de vertrouwelijkheid binnen de diverse gereguleerde juridische beroepen schept rechtsonzekerheid terwijl de ratio legis wel identiek is¹⁸.

In de mate dat andere beroepsgroepen een wettelijke verankering vragen, is het niet alleen gepast maar ook noodzakelijk dat zulks gebeurt rekening houdend met de situatie van de andere gereguleerde juridische beroepen, inclusief de bedrijfsjurist. Dit zou overigens in de rechtspraak ook heel wat obstakels wegnemen bij communicaties en onderhandelingen tussen bedrijfsjuristen optredend voor onderscheiden *entiteiten*, tussen bedrijfsjuristen en andere gereguleerde beroepen, in het bijzonder tussen bedrijfsjuristen en advocaten. Immers nu

¹⁷ Brussel 5 maart 2013, Belgacom/Auditoriaat bij de Raad van Mededinging.

¹⁸ Saskia Mermans, Enkel wat nodig is omdat het nodig is: het beroepsgeheim door de bril van een bedrijfsjurist. CBR, Intersentia. Vertrouwelijkheid en beroepsgeheim 2018, p. 65 e.v.

dienen er bijzondere overeenkomsten ad hoc of per *entiteit* te worden afgesloten dan wel advocaten ingeschakeld te worden enkel ter vrijwaring van de vertrouwelijkheid.

Wij pleiten dan ook voor een eenvormige definitie van de vertrouwelijkheid die noodzakelijk is binnen de juridische beroepen, en dit in een aparte wetsbepaling.

We formuleren ter zake dan ook twee voorstellen. Het eerste raakt enkel aan artikel 5 WIBJ.

In de uitoefening van zijn beroep is de bedrijfsjurist gebonden door de plicht van de geheimhouding welke bij schending gesanctioneerd wordt door artikel 458 Sw. De vertrouwelijkheid strekt zich uit tot alle informatie die hij verkrijgt met het oog op het verstrekken van juridische bijstand en advies, de bijstand en het advies zelf en alle documenten en briefwisseling die erop betrekking hebben.

De bedrijfsjurist kan van zijn plicht tot geheimhouding worden ontslagen, (i) door de begunstigde van de vertrouwelijkheid, (ii) dan wel indien het respecteren van de vertrouwelijkheid in conflict komt met een hogere waarde, zoals een noodtoestand of de eigen rechten van verdediging van de bedrijfsjurist. De vertrouwelijkheid is tegenstelbaar aan alle gerechtelijke, administratieve en privé instanties in toepassing van art.6 en 8 EVRM.

Een tweede voorstel kadert in een globale hervorming van de juridische beroepen en heeft als voordeel een uniformisering en dus voor de rechtszoekende grotere duidelijkheid en kan ingeschreven worden in het Gerechtelijk Wetboek.

De door de advocaat, bedrijfsjurist, notaris en gerechtsdeurwaarder verkregen informatie met het oog op het verlenen van juridische bijstand en advies en alle documenten en briefwisseling die er op betrekking hebben, evenals het advies of de bijstand zelf mogen door deze niet publiek gemaakt worden tenzij hij daartoe de uitdrukkelijke toestemming krijgt van de begunstigde van deze vertrouwelijkheid of indien het bewaren van deze vertrouwelijkheid in conflict komt met hogere waarden, zoals een noodtoestand of de eigen rechten van verdediging. Deze vertrouwelijkheid is tegenstelbaar aan alle gerechtelijke, administratieve en privé instanties in toepassing van art. 6 en 8 EVRM en wordt gesanctioneerd door 458 Sw.

B. De vertrouwelijkheidsrechter

Zoals het goed zou zijn om een eenduidig begrip van de vertrouwelijkheid in te voeren voor alle juridische beroepsgroepen, zo lijkt het ook aangewezen dat éénzelfde instantie oordeelt over de toepassing van deze vertrouwelijkheid.

Het voorstel 17 van de experten voor de advocaten voorziet in de oprichting van een rechtscollege van het beroepsgeheim¹⁹ en geeft hiervoor een eerste aanzet.

Dit voorstel voorziet dat de rechter, die over een geschil uitspraak moet doen en voor wie een incident ontstaat over de vertrouwelijkheid, deze kwestie dient door te verwijzen naar een speciaal binnen het Hof van beroep opgerichte kamer die gemengd is samengesteld uit beroepsmagistraten en “raadsheren van het geheim” aangesteld door enkele bij naam genoemde beroepsordes.

Deze kamer zou bevoegd zijn voor alle incidenten in verband met het beroepsgeheim (dus ook voor alle andere beroepsgroepen die een beroepsgeheim hebben). De beroepsordes die geen raadsheer van het geheim mogen aanstellen zouden, aldus de experten, adequaat vertegenwoordigd worden door de raadsheren aangesteld door de ordes van advocaten.

Wij pleiten er ook hier voor dat de juridische beroepsgroepen samen en op gelijke voet ijveren voor een correcte toepassing en eerbiediging van de principes van de vertrouwelijkheid. Het komt dan ook als onnodig over om schotten te bouwen tussen de onderscheiden gereguleerde juridische beroepen. Deze moeten elk hun eigen raadsheren kunnen aanstellen zodat het rechtscollege, voldoende geïnformeerd over de specificiteit van een beroepsgroep, een éénvormige rechtspraak zou kunnen opbouwen. Temeer daar wat de bedrijfsjuristen betreft in de *entiteiten* waar zij werkzaam zijn de verschillende gereguleerde juridische beroepen op de één of andere manier samenkomen.

In dit kader verwijzen we graag naar voorstel 17, vermeld in punt 3.4.2.3. van het Rapport der Experten voor de Advocatuur, waar we volgende aanpassingen voorstellen:

“van wie minstens één werd voorgedragen door de Orde van Advocaten of Ordre des Avocats” wordt geschrapt ad art 101, §2 toevoeging lid na het eerste lid.

Dat ad art 207ter, ingevoegd wordt, ... de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, het Instituut voor Bedrijfsjuristen, het instituut voor Bedrijfsrevisoren, ..

Dat ad art 914/1 wordt in de lijst wordt toegevoegd: - het Instituut voor bedrijfsjuristen indien het beroepsgeheim van een bedrijfsjurist in het geding is;

¹⁹ Rapport dd. 25/02/2018, De toekomst van het advocatenberoep, Patrick Henry, Patrick Hofströssler, p. 397.

Het voorstel tot oprichting van een rechtscollege voor het beroepsgeheim komt gedeeltelijk tegemoet aan de bezorgdheid dat de rechter die over de zaak moet oordelen geen inzage zou mogen krijgen in de vertrouwelijke informatie.

Evenwel situeert de tussenkomst van deze kamer zich laat in het proces.

Het is belangrijk dat de vertrouwelijkheid van informatie zeer snel in een procedure kan verzekerd worden en dit ab initio bij de informatievergaring door de onderzoekers of inbreuken door derden.

Het lijkt ons dan ook aangewezen een formele procedure vast te leggen waarbij de beroepsbeoefenaars, die gebonden zijn door de vertrouwelijkheidsplicht, onmiddellijk een beroep kunnen doen op de tussenkomst van een door hun beroepsgroep aangeduide vertegenwoordiger die ter plaatse komt en een voorlopig bindend oordeel over het al dan niet vertrouwelijk karakter van een informatie uitspreekt.

Het niet aanvaarden van deze voorafgaande beoordeling van de vertegenwoordiger van de beroepsorde brengt de onmiddellijke nietigheid van de procedure met zich uit hoofde van schending van de rechten van verdediging.

Indien de onderzoeker of de *entiteit* zich niet neerleggen bij het oordeel van de vertegenwoordiger van de beroepsorde is er een incident dat door degene die zich op de vertrouwelijkheid beroept binnen een uiterst korte termijn bij de kamer voor het geheim aanhangig moet worden gemaakt. Ontstaat het vertrouwelijkheidsincident tijdens de procedure ten gronde, dan komt het de rechter ten gronde toe de kamer voor het geheim te vatten. Deze tussenkomst van de corpsoverste kan als volgt geformuleerd worden:

Bij elk incident waarbij de geheimhoudingsplichtige gevraagd wordt deze vertrouwelijkheid te schenden, dient het advies van de corpsoverste van de geheimhoudingsplichtige of diens vertegenwoordiger ingeroepen te worden.

De corpsoverste of zijn specifiek daartoe aangestelde neemt kennis van de informatie waarvoor de vertrouwelijkheid wordt ingeroepen en oordeelt over het al dan niet vertrouwelijk zijn ervan. Dit oordeel is voorlopig bindend en wordt aan de partijen bij het incident binnen de 24 uur na het onderzoek door de corpsoverste bij aangetekend schrijven meegedeeld. Indien de betwisting blijft, maakt degene die zich op de vertrouwelijkheid beroept de vraag aanhangig bij de kamer van het geheim en dit binnen de 10 werkdagen na de beslissing van de corpsoverste middels een verzoekschrift. Het niet tijdig indienen van het verzoekschrift ontnemt het schorsend karakter van de beslissing van de corpsoverste. De niet-naleving van deze voorafgaande consultatieprocedure schendt de rechten van verdediging.

6. Samenwerking op gebied van deontologie en tuchtrecht

A. Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake deontologie

Alle gereguleerde juridische beroepen hebben hun ontstaansrecht en hun waarden gemeenschappelijk. Zij ontleen hun rechten en plichten aan hun rol binnen het algemeen belang en de “rule of law”. Hun plicht tot intellectuele onafhankelijkheid is hierbij essentieel.

Zoals in de inleiding aangegeven is het algemeen belang echter een evolutief maatschappelijk gegeven.

Deontologie is een geheel van regels opgesteld voor toepassing op een bepaalde beroepsgroep die bepaalt hoe die groep zich moet gedragen rekening houdend met de beroepseigen taakinvulling en dat in het algemeen belang. Deze regels, m.a.w. de deontologie, moeten op hun beurt de proportionaliteitstest doorstaan. Vandaag wordt de nadruk gelegd op transparantie. Geloofwaardigheid en vertrouwen wordt gecreëerd en behouden in de mate dat de transparantie aanwezig is.

Deontologie voor de juridische beroepen kan dus best centraal door de voogdijminister bepaald worden en gemeenschappelijk zijn; het is trouwens een element dat ons als juridische beroepen bindt vanuit onze respectievelijke rollen als actoren in de rechtstaat.

Wij pleiten dus voor een aan alle juridische beroepen gemene deontologie waarin de kernwaarden voor alle juridische beroepen gelijkwaardig vastgelegd worden.

De eigenheid van elk juridisch beroep kan dan, binnen het kader van deze gemeenschappelijke deontologie, uitgedrukt worden in een supplementaire beroepseigen deontologie. Dergelijke gemeenschappelijke deontologie moet door alle juridische beroepen onderschreven worden. Een tekstvoorstel ter discussie:

Preambule

De deontologische code van de juridische beroepen verankert de basiswaarden van deze beroepen. Deze basiswaarden vormen een garantie voor een kwaliteitsvolle beroepsuitoefening in het algemeen belang en in het belang van de entiteit. De deontologische code regelt de respectvolle omgang tussen de beroepsgroepen en de mobiliteit tussen deze groepen.

De deontologische code legt bovendien de kwaliteitsnormen vast waaraan de voortgezette opleiding moet voldoen.

Titel 1: de fundamentele waarden gemeenschappelijk aan alle juridische beroepen

1. Onafhankelijkheid

De juridische beroepsuitoefenaar oefent zijn beroep uit met respect voor de wet en de reglementen die op hemzelf en op de entiteit die hij bijstaat van toepassing zijn. Hij is er zich van bewust dat de waarde van zijn werkproduct berust op een absolute intellectuele objectiviteit en integriteit. Hij verbindt er zich toe deze principes te respecteren welke ook de omstandigheden of de invloed mogen zijn waaraan hij is onderworpen.

Economische afhankelijkheid verhindert de intellectuele onafhankelijkheid niet. De juridische beroepsuitoefenaar doet er goed aan deze intellectuele onafhankelijkheid te laten opnemen in de overeenkomst die hem bindt met zijn cliënt.

2. Loyaliteit

De juridische beroepsbeoefenaar is, mits inachtnaam van de wetten en reglementen, steeds verplicht de belangen van zijn cliënt zo goed mogelijk te verdedigen en deze boven zijn eigen belang of dat van derden te stellen.

3. Vermijden van belangenconflicten

De juridische beroepsbeoefenaar moet zijn tussenkomst weigeren indien deze aanleiding geeft of kan geven tot belangenconflicten tussen hemzelf en de cliënt of tussen verschillende cliënten onderling tenzij voorafgaand schriftelijk akkoord daartoe van de geïnformeerde cliënt(en).

4. Vertrouwelijkheid

De juridische beroepsbeoefenaar is gehouden tot de vertrouwelijkheid.

De vertrouwelijkheid geldt voor alle niet-publieke informatie die de juridische beroepsbeoefenaar in het kader van zijn opdracht verneemt en geldt ten opzichte van alle derden.

De vertrouwelijkheid kan worden opgegeven op vraag en met uitdrukkelijk akkoord van de cliënt en wanneer daartoe een wettelijke verplichting bestaat.

De vertrouwelijkheid wordt niet geschonden wanneer de juridische beroepsbeoefenaar vertrouwelijke informatie aanwendt in een noodtoestand alsook voor zijn eigen verdediging.

De juridische beroepsbeoefenaar behandelt alle informatie die hij in de uitvoering van zijn opdracht ontvangt met de grootst mogelijke discretie.

Titel 2: Relaties tussen de beroepsgroepen

1. Confraterniteit

De juridische beroepsbeoefenaars erkennen de evenwaardigheid van de juridische beroepen en hun complementariteit. Zij bejegenen elkaar met respect en confraterniteit. Indien zij weet hebben van het feit dat een derde partij betrokken bij een zaak zich laat bijstaan door een andere juridische beroepsbeoefenaar dan zullen zij deze derde partij niet rechtstreeks contacteren, maar steeds diens juridische raadgever indien deze behoort tot een gereguleerd juridisch beroep.

2. Vertrouwelijkheid van de uitwisselingen

De uitwisselingen, onder welke vorm ook, met beroepsbeoefenaars die behoren tot een andere juridische beroepsgroep, blijven vertrouwelijk tenzij anders voorafgaandelijk overeengekomen.

Betwistingen tussen juridische beroepsbeoefenaars over deze vertrouwelijkheid dienen worden voorgelegd aan de corpsversten van de betrokken beroepsbeoefenaars. Indien deze hieromtrent geen overeenstemming bereiken, wordt beslist in het voordeel van de vertrouwelijkheid.

Titel 3: Kwaliteitsnormen

1: De juridische beroepsbeoefenaars zijn zich ervan bewust dat het diploma dat toegang geeft tot het juridisch beroep enkel de basis vormt van de noodzakelijke kennis en zich permanent bijscholen een deontologische plicht is.

Het programma van permanente vorming kan vrij ingevuld worden door de juridische beroepsbeoefenaar binnen de door de juridische beroepsgroepen erkende opleidingen.

De opleidingspunten bekomen bij één van de juridische beroepsgroepen kunnen worden overgedragen bij aansluiting bij een andere juridische beroepsgroep.

2: Indien een juridisch beroepsbeoefenaar een voltijdse stage loopt bij een andere juridische beroepsgroep, dan onderwerpt deze zich voor de duur van de stage aan de deontologie van de beroepsgroep waarbij hij stage loopt.

Het tuchtrecht blijft bij de eigen beroepsgroep (gemengde tuchtinstanties).

De stagiair vermeldt: stagiair (beroepsgroep waarbij stage wordt gelopen).

Deze stage mag maximaal één jaar belopen en telt als plaatsvervangende stage in de eigen beroepsgroep.

B. Interprofessionele samenwerking of een gemeenschappelijke sokkel inzake tuchtrecht

De tuchtprocedure van toepassing op de bedrijfsjuristen is de meest progressieve van alle juridische beroepen²⁰. Het unieke is dat de tuchtregeling inzet op transparantie door een beroep te doen op beroepsrechters. Immers alle tuchtinstanties worden voorgezeten door beroepsrechters.

Uiteraard is het belangrijk dat vertegenwoordigers van het eigen beroep blijven deel uitmaken van de tuchtinstanties. Zij brengen de nodige beroepseigen kennis en ervaring bij.

Tuchtinstanties waarbij een vertegenwoordiging van de eigen beroepsgroep aangevuld wordt met vertegenwoordigers van andere gereguleerde beroepen, kunnen enkel ertoe bijdragen dat de notie “algemeen belang” zo breed mogelijk gedragen, ingevuld wordt. Zoals eerder vermeld werken juridische beroepsbeoefenaars allen frequent samen. Hoe beter hun deontologie en tuchtrechtspraak op elkaar is afgestemd, hoe vlotter deze samenwerking zal verlopen.

Wij zijn dan ook voorstander van een eengemaakte tuchtprocedure en tuchtinstanties, voorgezeten door een beroepsrechter en met een vertegenwoordiging van alle beroepsgroepen. Voortbouwend op voorstel 34 optie 1 van het rapport van de experts voor de advocaten stellen wij voor om de tuchtraden en beroepstuchtorganen gemeenschappelijk te organiseren met een gemengde samenstelling en voorgezeten door beroepsrechters waarbij evenwel alle gereguleerde juridische beroepen bij elke kamer betrokken worden.

De vertegenwoordigers van de eigen beroepsgroep moeten met evenveel leden vertegenwoordigd zijn als de opgetelde leden van de andere beroepsgroepen zodat bij staking van stemmen de voorzitter de doorslaggevende stem heeft. Het lijkt ons niet gepast om de tuchtinstanties uit te breiden naar de leden van de magistratuur die als rechtsprekende macht deel uitmaken van de Staat. De tuchtprocedure wordt voorafgegaan door het tuchtonderzoek dat door de eigen beroepsgroep gevoerd wordt volgens gezamenlijke principes zoals hierna kort opgesomd:

Voorafgaand tuchtonderzoek

- *Onderzoek door een orgaan daartoe aangesteld bij wet*
- *Het onderzoek gebeurt à charge et à décharge*
- *De betrokkene wordt onverwijld ingelicht van het opstarten en het voorwerp van het onderzoek*
- *De betrokkene wordt gehoord en kan zich laten bijstaan door een lid van zijn eigen beroepsgroep of een advocaat*
- *De betrokkene krijgt inzage in het dossier en kan nieuwe onderzoeksdaden voorstellen*
- *Het bij wet aangestelde orgaan neemt kennis van de resultaten van het onderzoek en beslist op basis daarvan en gemotiveerd tot het al dan niet vervolgen van de betrokkene*

²⁰ Art. 13-25 wet 01/03/2000, KB. Van 19/04/2006 houdende het tuchtreglement van het Instituut voor Bedrijfsjuristen BS. 03/05/2006.

Tuchtprocedure

De tuchtraad wordt georganiseerd binnen het hof van beroep te Brussel. De centralisatie van het tuchtrecht bij één instantie zal de competentie van deze instantie vergroten en zorgen voor een uniforme toepassing van het tuchtrecht.

Er zijn twee taalrollen.

De tuchtraad kan worden voorgezeten door een magistraat aangewezen door de Koning. Deze magistraat moet ten minste tien jaar ervaring hebben en zetelt voor een periode van hoogstens drie jaar.

De beroepsinstanties worden voorgezeten door een magistraat die aangewezen wordt door de Koning en die magistraat is in één van de hoven van beroep. Deze magistraat zetelt eveneens maximaal voor een periode van drie jaar.

Volgende combinaties zijn dan mogelijk:

- *Kamer bevoegd voor bedrijfsjuristen:*
 - *Voorzitter: magistraat*
 - *1 advocaat, 1 notaris, 1 gerechtsdeurwaarder*
 - *3 bedrijfsjuristen*

- *Kamer bevoegd voor gerechtsdeurwaarders:*
 - *Voorzitter: magistraat*
 - *1 advocaat, 1 bedrijfsjurist, 1 notaris*
 - *3 gerechtsdeurwaarders*

- *Kamer bevoegd voor advocaten:*
 - *Voorzitter: magistraat*
 - *1 bedrijfsjurist, 1 notaris, 1 gerechtsdeurwaarder*
 - *3 advocaten*

- *Kamer bevoegd voor notarissen:*
 - *Voorzitter: magistraat*
 - *1 bedrijfsjurist, 1 advocaat, 1 gerechtsdeurwaarder*
 - *3 notarissen*

Indien de tuchtinstanties gemeenschappelijk worden, dient de tuchtprocedure dit ook te zijn.

Tegen de uitspraken van de beroepsinstantie is cassatieberoep mogelijk conform de wettelijke regeling die de bedrijfsjuristen thans kennen.

7. Interprofessioneel overleg

Verder bouwend op de constructieve gesprekken binnen de Ronde Tafel van 18 juni 2018, die op initiatief van het Instituut voor Bedrijfsjuristen werd georganiseerd en waarbij alle juridische beroepsgroepen en hun experts aanwezig waren, stellen wij de Minister voor dat een structureel overlegplatform zou worden opgezet.

De Ronde tafel heeft inderdaad aangetoond dat er voldoende synergiën zijn tussen de vier gereguleerde juridische beroepen om als verantwoordelijke actoren binnen de rechtstaat samen te werken aan een kwaliteitsvol aanbod in de rechtshulp.

De afnemers van onze diensten hebben de keuze uit een steeds meer divers aanbod. Hun noden wijzigen daarenboven door de complexere samenleving en technologische ontwikkelingen. Alle traditionele juridische beroepen moeten dus hun weg maken in deze veranderde marktomstandigheden.

Het is niet meer zo dat de rechtszoekende blind vertrouwen heeft in de juridische adviesverlener louter omdat deze tot een gereguleerd beroep behoort. Dit vertrouwen kan hersteld worden door volop in te zetten op kwaliteit en de controle ervan binnen de beroepsgroep. Deze kwaliteitscontrole moet evenwel op een transparante manier gebeuren om geloofwaardig te zijn. Als juridische beroepsgroepen kunnen we hierin samenwerken door op een niet corporatistische manier problematieken in kaart te brengen en er oplossingen voor te zoeken.

Als bedrijfsjuristen maken wij binnen onze *entiteiten* deel uit van de verschillende bedrijfsprocessen. In onze rol van bruggenbouwers binnen het bedrijf zijn wij dagelijks getuige van de meerwaarde van samenwerking op basis van gelijkwaardigheid en gemeenschappelijke waarden en belangen.

Dit interprofessioneel overleg kan verder uitgebreid worden door gezamenlijk overleg met belangrijke stakeholders zoals de universiteiten, de legal tech providers en de beleidsmakers om een stellingenoorlog te vermijden die een rem kan zijn op de evoluties die onze beroepen onmiskenbaar zullen moeten doormaken.

8. Toegang tot juridische data

Wij pleiten ervoor dat de vrije toegang tot het rechtssysteem behouden blijft in al zijn aspecten. Rechtspraak in een democratische samenleving is openbaar. Nieuwe technieken laten toe deze rechtspraak toegankelijker te maken en ze ook effectiever en efficiënter te gebruiken.

Het lijkt ons dan ook niet zinnig om de toegang tot de openbare rechtspraak te laten filteren op de een of andere manier of een toegangspoort te maken waardoor de kost van rechtstoegang weer opgedreven wordt.

Voorbeelden van goed georganiseerde toegang vinden we in verschillende Europese landen²¹.

²¹ https://e-justice.europa.eu/content_member_state_case_law-13-fr-fr.do?member=1.

9. Aandacht voor de internationale context

In 2016 had België een bnp van €421 miljard, en in 2017 een totale export van €362 miljard en een import van €381 miljard. Het is daarmee 's werelds 11de exporteur en 's werelds 13de importeur. Het is dan ook evident dat de rol, de positie en ook de vorming van de bedrijfsjurist in die internationale context moet bekeken worden. De cijfers bevestigen de nood wanneer we vaststellen dat de overgrote meerderheid van de leden van het Instituut terug te vinden zijn in *entiteiten* van gemiddeld 50 werknemers en meer en dat deze meestal gemiddeld vanaf 100 werknemers een fulltime bedrijfsjurist in dienst hebben. De continue blootstelling van de bedrijfsjurist aan een omgeving waar de invloed van inter- en supranationale wetgeving zeer groot is, stelt vele uitdagingen. Wij zijn dan ook genoodzaakt, meer dan de andere juridische beroepsbeoefenaars, te kijken naar wat er rondom ons gebeurt. Alle bedrijfsjuristen, of ze nu in een internationale *entiteit* werken of niet, dienen een supranationaal wetskader mee in overweging te nemen. Zulks geldt des te meer voor de bedrijfsjuristen die binnen een internationale groep het juridische vanuit een hoofdkantoor van deze groep coördineren. We stellen jammer genoeg vast dat er geen eenvormige regelgeving bestaat, meer nog dat een aantal traditionele verworvenheden zoals het beroepsgeheim onder druk staan.

We pleiten dan ook voor een harmonisatie van het beroep van bedrijfsjurist in deze internationale context.

De bescherming van de onafhankelijkheid van de bedrijfsjurist is hierbij een cruciaal gegeven.

Initiatieven daartoe binnen de Raad van Europa moeten aangemoedigd worden en de steun krijgen van onze overheden.

Reglementering van het juridische beroep van bedrijfsjurist in Europese context kan daarenboven, binnen het kader van het voorstel tot Richtlijn met betrekking tot een proportionaliteitstest voorafgaand aan het vastleggen van nieuwe reglementering van beroepen, leiden naar meer uniformisering²².

Dit voorstel van Richtlijn zal, wordt verwacht, nog voor het einde van 2018 aangenomen worden.

De filosofie achter het voorstel van Richtlijn komt overeen met deze van het Instituut voor Bedrijfsjuristen.

Reglementering moet beperkt worden tot wat echt nodig is en mag geen economische of corporatistische motieven hebben.

Een uniformisering van het beroep van bedrijfsjurist binnen Europa zal de mobiliteit van bedrijfsjuristen tussen de lidstaten vergroten en een “equal playing field” opleveren met de vele bedrijfsjuristen die vanuit Amerikaanse bedrijven ook actief zijn op de Europese markt en die wel genieten van een “legal privilege”.

²² Voorstel tot Richtlijn betreffende een evenredigheidsbeoordeling voorafgaand aan een nieuwe reglementering van beroepen COM (2016) 822.

Het moet in deze context herhaald worden dat de AKZO-rechtspraak door een uniformisering van het statuut van de Europese bedrijfsjurist haar geldingskracht zou verliezen, hetgeen een goede evolutie zou zijn voor de rechtszekerheid omtrent de vertrouwelijkheidsplicht die rust op bedrijfsjuristen.

Ook in de Europese context is die vertrouwelijkheidsplicht in het algemeen belang. AKZO wordt, wellicht uit eigenbelang van wie hierbij garen spint, uitgelegd als een uitspraak over de onverenigbaarheid tussen de economische onafhankelijkheid en intellectuele onafhankelijkheid. Dat dit twistpunt ondertussen achterhaald is, hebben we eerder uiteengezet²³.

Wat AKZO echt heeft blootgelegd, is dat er geen uniform statuut is voor de bedrijfsjurist en dat waar zijn onafhankelijkheid niet in elk Europees land uitdrukkelijk is geregeld, men niet kan spreken over een “onafhankelijke Europese bedrijfsjurist”.

België kan als Europese lidstaat het voortouw nemen bij deze uniformisering en het Belgische model exporteren.

²³ HvJ, 14/09/2010 AKZO Nobel/E.C. randnummer 72 en 104.

BESLUIT

Algemeen besluit

Zoals aangegeven in de inleiding was het niet de bedoeling rechtsfilosofisch of academisch onderzoek te doen. Een korte, maar belangrijke kadering was evenwel nodig om aan te geven vanuit welke context het Instituut voor Bedrijfsjuristen aan dit debat wenst deel te nemen. Als jonge beroepsorganisatie, die inmiddels de tweede grootste is geworden zonder verplichte aansluiting, kunnen onze visie en onze voorstellen niet over het hoofd gezien worden. Het Instituut wil zijn maatschappelijke taak opnemen en (blijven) fungeren als bruggenbouwer.

Wij zijn fervent voorstander van de gelijkschakeling van een aantal cruciale elementen om het vertrouwen en transparantie te verhogen. De kwaliteitszorg, de druk om bij te blijven moet over de vier groepen uniform benaderd worden zodat ook de vrije beweging tussen de vier kan gerealiseerd worden.

Verder verlangen wij dat de uitoefening van de rol van bedrijfsjurist ook als zelfstandige kan. Hierdoor kan de kwaliteitszorg van het verstrekte juridisch advies worden nagegaan en staat zijn advies op zelfde (vertrouwelijkheids)hoogte als deze van de bedrijfsjurist in dienstverband. Al degenen die juridisch advies verlenen zouden verplicht moeten toetreden tot één van de gereguleerde beroepsgroepen.

Het is een afwegen van het verhogen van de kwaliteit van het juridisch advies en bijstand ten behoeve van het algemeen belang ten opzichte van groeps- of individuele belangen.

Wij staan voor het eerste.

Wij danken de Minister voor deze opdracht.

Brussel, 30 september 2018

*Instituut voor bedrijfsjuristen – Institut des juristes d'entreprise
Stuiversstraat 8 – rue des Sols 8
1000 Brussel – Bruxelles*

*info@ibj.be
info@ije.be*

*T +32 2 512 74 33
F + 32 2 502 65 70*

I J E

INSTITUT
DES JURISTES
D'ENTREPRISE

I B J

INSTITUUT
VOOR
BEDRIJFSJURISTEN